

KOSZTY I DOCHODOWOŚĆ PRODUKCJI MLEKA W GOSPODARSTWACH KRAJÓW EUROPEJSKICH

Agata Wójcik

Katedra Zarządzania Przedsiębiorstwami
Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie
Kierownik: prof. dr hab. Michał Świtlyk

Słowa kluczowe: gospodarstwa mleczne, produkcja mleka, koszty, przychody
Key words: dairy farms, milk production, costs, returns

S y n o p s i s. Przedstawiono kształtowanie się kosztów bezpośrednich produkcji mleka, kosztów pracy i ziemi, budynków, kwoty mlecznej oraz kosztów całkowitych. Najważniejszym źródłem przychodów w analizowanych gospodarstwach były przychody ze sprzedaży mleka. Dodatkowym źródłem przychodów była sprzedaż bydła, a także płatności bezpośrednie oraz pozostałe przychody. Artykuł dostarcza także informacji o dochodowości oraz progach rentowności badanych gospodarstw.

Do przeprowadzenia badania wykorzystano dane z gospodarstw specjalizujących się w produkcji mleka zebrane dla Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Mleka (*European Dairy Farmers*) w 2008 roku.

WSTĘP

Relacje między ponoszonymi kosztami i uzyskiwanymi cenami za produkty wytwarzane na rynek mogą istotnie różnić się między przedsiębiorstwami rolniczymi. Różnice tkwiąc mogą w sposobie organizacji produkcji, miejscu, w którym prowadzona jest działalność rolnicza [Czarnota 2009]. Gospodarstwa mleczne narażone są na konkurencję nie tylko ze strony krajowych producentów, ale również gospodarstw funkcjonujących poza granicami Polski [Żmija, Czekaj 2009]. W Polsce sytuacja gospodarstw nastawionych na produkcję mleka zależy od wielkości ekonomicznej i związanej z tym skali produkcji mleka [Sass 2009].

Celem opracowania jest porównanie wyników ekonomicznych gospodarstw mlecznych z Europy Zachodniej z gospodarstwami z Europy Środkowowschodniej. Badane gospodarstwa należą do Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Mleka (EDF – *European Dairy Farmers*). Europejskie Stowarzyszenie Producentów Mleka zrzesza przodujących producentów mleka w Europie, umożliwiając im wymianę doświadczeń i wiedzy. EDF zostało założone w 1990 roku przez vTI (*Johann Heinrich von Thünen Institute Federal Research Institute for Rural Areas, Forestry and Fisheries*) oraz DLG (*Deutsche Landwirtschafts-Gesellschaft – German Agricultural Society*). Polska uczestniczy w Europejskim Stowarzyszeniu Producentów Mleka od 1999 roku. EDF jest stowarzyszeniem powołanym

przez rolników – dla rolników, jest organizacją zrzeszającą przodujących producentów mleka w Europie, umożliwiającą im wymianę doświadczeń i wiedzy. Równocześnie jest związkiem współpracujących producentów i przetwórców mleka oraz instytucji związanych z gałęzią produkcji mleka.

OBSZAR I METODYKA BADAŃ

Do badania¹ wykorzystano dane z gospodarstw specjalizujących się w produkcji mleka, zebrane dla Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Mleka. W EDF, w 2009 r. uczestniczyło 256 gospodarstw z 18 europejskich krajów. W badaniu, które przeprowadzono w 2009 r., zebrano dane za 2008 r. Wzięło w nim udział 247 gospodarstw z 15 następujących krajów: Austria (AT), Belgia (BE), Czechy (CZ), Niemcy (DE), Hiszpania (ES), Francja (FR), Węgry (HU), Irlandia (IE), Włochy (IT), Luksemburg (LU), Holandia (NL), Polska (PL), Rosja (RU), Szwecja (SE), Słowacja (SK), Ukraina (UA) i Wielka Brytania (UK).

Do porównań wykorzystano średnie wszystkich kosztów w analizowanych gospodarstwach. Przy kosztach produkcji mleka uwzględniono metodykę liczenia obowiązującą w Europejskim Stowarzyszeniu Producentów Mleka, zgodnie z którą na koszty całkowite składają się:

- koszty bezpośrednie (zakup zwierząt, koszty weterynarza oraz leków, inseminacja, zakup pasz, pozostałe koszty związane z produkcją zwierzęcą, materiał siewny, nawożenie, ochrona roślin, pozostałe koszty związane z produkcją roślinną),
- koszty pracy (wynagrodzenia, koszty alternatywne rodzinnej siły roboczej, usługi obce, paliwo, energia, utrzymanie maszyn, amortyzacja maszyn, koszty alternatywne maszyn),
- koszty budynków (dzierżawa budynków, utrzymanie budynków, amortyzacja budynków, koszty alternatywne budynków),
- koszty ziemi (dzierżawa ziemi, koszty utrzymania ziemi, podatek rolny, koszty alternatywne ziemi),
- koszty kwoty mlecznej (dzierżawa kwoty mlecznej, kara za przekroczenie kwoty mlecznej, koszty alternatywne kwoty mlecznej),
- pozostałe koszty.

Według metodyki EDF wycena kosztów alternatywnych umożliwia obliczenie dochodu z tytułu zarządzania w następujący sposób:

- przychody całkowite
- koszty bezpośrednie
- koszty czynników produkcji
- koszty ogólnogospodarcze
- pozostałe koszty
- amortyzacja
- = dochód rolniczy netto
- koszty alternatywne
- = dochód z tytułu zarządzania

¹ Badania nad ekonomiką produkcji mleka są prowadzone w ramach międzynarodowego projektu badawczego niewspółfinansowanego nr DWM/N68/EDF-IFCN-AB/2008, przyznanego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego decyzją nr 203/N-EDF-IFCN-AB/2008/0 pt. *Międzynarodowa Sieć Gospodarstw Porównawczych – Bydło Mleczne, Europejskie Stowarzyszenie Producentów Mleka, Agri benchmark – żywiec wołowy. Konkurencyjność produkcji mleka i żywca wołowego w Polsce i na świecie.*

Tabela 1. Charakterystyka badanych gospodarstw w krajach europejskich w 2008 roku

Kraj	Liczba gospodarstw	Wielkość stada krów [szt.]	Produkcja mleka [tys. l]	Wydajność mleczna [kg ECM]
AT	3	46	376	7978
BE	15	67	577	8736
CZ	4	784	7306	9886
DE	32	284	2400	8341
DK	3	326	3123	9435
ES	18	131	1206	8510
FR	28	81	658	8320
IE	16	144	829	5857
IT	3	84	790	9384
LU	10	59	470	8065
NL	43	140	1167	8350
PL	26	282	2125	7369
SE	9	186	1782	9527
SK	13	529	3587	6359
UK	24	274	2082	7453
EDF	16	228	1899	8238

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2009.

Walutą, która posłużyła do porównań cen, było PLN. Przeliczono ją według średniego rocznego kursu euro NBP z 2008 r. (3,5166 PLN/1 euro). Wyniki skalkulowano w przeliczeniu na 100 kg ECM (*Energy Corrected Milk*), tj. mleka o skorygowanej wartości białka 3,3% i tłuszczu – 4%.

W pracach ekonomiczno-rolniczych często stosowany jest celowy wybór gospodarstw możliwie najwierniej odzwierciedlających wielkość i strukturę populacji [Krasowicz 1996]. W Europejskim Stowarzyszeniu Producentów Mleka podstawowym kryterium doboru gospodarstw do badania jest specjalizacja gospodarstwa w produkcji mleka. W większości uczestniczących w EDF krajów, do badania wybierane są gospodarstwa najlepsze pod względem systemu produkcyjnego, wydajności. Kolejnym kryterium doboru gospodarstw jest możliwość współpracy sieci EDF z danym gospodarstwem.

Przeciętna wielkość stada krów w badanych gospodarstwach Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Mleka wynosiła 228 krów (tab. 1). Najwyższą średnią wielkością stada charakteryzowały się gospodarstwa czeskie (784 krowy), a najmniejszą gospodarstwa austriackie (46 krów). Polskie gospodarstwa posiadały przeciętnie 282 krowy. Najwyższą przeciętną produkcją mleka oraz wydajnością mleczną była w gospodarstwach czeskich, odpowiednio: 7306 t ECM i 9886 kg ECM. Najniższą średnią produkcją mleka charakteryzowały się gospodarstwa austriackie (376 t ECM), a najniższą wydajnością mleczną – gospodarstwa irlandzkie (5857 kg ECM). W polskich gospodarstwach przeciętna produkcja mleka i wydajność mleczna wyniosły odpowiednio: 2125 t ECM i 7369 kg ECM. Najbardziej liczna była holenderska grupa EDF, licząca 43 gospodarstwa. Polska grupa EDF liczyła 26 gospodarstw położonych na terenie 10 województw.

WYNIKI BADAŃ

Średnia cena mleka w gospodarstwach należących do Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Mleka wyniosła 125 zł na 100 kg ECM (tab. 2). Najwyższą cenę mleka zanotowano w gospodarstwach hiszpańskich (142 zł na 100 kg ECM), najniższą zaś w gospodarstwach brytyjskich (109 zł na 100 kg ECM). Polskie gospodarstwa uzyskiwały przeciętnie 113 zł za 100 kg mleka. W żadnym kraju uzyskiwana cena mleka nie pozwoliła na pokrycie całkowitych kosztów produkcji mleka uwzględniających koszty alternatywne. Przeciętny całkowity koszt wyprodukowania 100 kg ECM w gospodarstwach należących do EDF wyniósł 158 zł. W Austrii i Luksemburgu przeciętne całkowite koszty produkcji mleka były najwyższe i wyniosły odpowiednio: 220 i 192 zł na 100 kg ECM.

Gospodarstwa polskie charakteryzowały się konkurencyjnym poziomem kosztów produkcji mleka. Całkowite koszty poniesione na produkcję mleka w polskich gospodarstwach, przeciętnie wyniosły 124 zł na 100 kg ECM i obok brytyjskich – 122 zł na 100 kg ECM – były najniższe spośród badanych krajów. W sześciu następujących krajach: Niemczech, Danii, Belgii, Wielkiej Brytanii, Irlandii i Polsce średnie koszty całkowite nie przekroczyły 150 zł na 100 kg ECM.

Największe znaczenie w kosztach całkowitych w badanych gospodarstwach należących do EDF miały koszty bezpośrednie, które średnio kształtowały się na poziomie 59 zł na 100 kg ECM. Produkcja mleka na Słowacji wymagała poniesienia najwyższych kosztów bezpośrednich, które wyniosły 99 zł na 100 kg ECM, przy najniższych kosztach bezpośrednich w Irlandii – 45 zł na 100 kg ECM. Polskie gospodarstwa poniosły przeciętne koszty bezpośrednie na poziomie 55 zł na 100 kg ECM. Drugim, co do wielkości elementem kosztów całkowitych były koszty pracy, które w gospodarstwach należących do EDF, przeciętnie wynosiły 58 zł na 100 kg ECM. Najbardziej konkurencyjne, w stosunku do pozostałych badanych gospodarstw, były średnie koszty pracy w gospodarstwach czeskich (37 zł na 100 kg ECM). W gospodarstwach polskich koszty związane z pracą wyniosły przeciętnie 42

Tabela 2. Średnie koszty produkcji mleka w gospodarstwach EDF w 2008 r.

Kraj	Cena mleka	Średnie koszty produkcji mleka [zł/100 kg ECM]						
		całkowite	bezpośrednie	pracy	budynków	ziemi	kwoty mlecznej	pozostałe
AT	134,56	220,0	51,4	104,4	34,5	8,6	15,8	5,2
BE	119,53	140,2	50,4	57,6	11,6	6,6	8,6	5,4
CZ	115,26	150,8	65,9	36,7	13,8	0,3	0,6	33,4
DE	132,00	144,4	55,0	57,7	10,4	8,8	6,0	6,5
DK	128,35	148,2	55,2	47,1	19,4	19,5	3,4	3,6
ES	141,83	154,9	76,8	55,3	10,7	5,3	2,7	4,2
FR	121,26	158,1	59,6	67,6	15,1	6,4	0,0	9,4
IE	118,22	127,5	45,3	45,1	13,0	14,8	2,7	6,6
IT	138,35	165,3	56,3	59,2	23,6	11,1	7,3	7,7
LU	122,75	191,9	56,8	72,9	19,5	12,3	17,6	12,8
NL	130,80	159,8	46,6	59,1	14,8	15,2	17,9	6,1
PL	113,10	124,3	55,3	41,9	13,3	7,3	2,6	3,9
SE	133,11	174,5	63,5	74,1	15,9	12,8	0,1	8,1
SK	115,66	184,3	98,6	42,6	17,7	1,1	0,0	24,3
UK	108,70	121,8	51,1	45,3	10,5	9,2	1,3	4,4
EDF	124,90	157,7	59,2	57,8	16,3	9,3	5,8	9,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2009.

zł na 100 kg ECM. W krajach europejskich, trzecim co do wielkości elementem kosztów całkowitych, były koszty budynków. Amortyzacja, koszty alternatywne, utrzymanie oraz dzierżawa budynków kosztowały gospodarstwa europejskie średnio 16 zł na 100 kg ECM. Najwyższe koszty budynków odnotowano w Austrii (34,5 zł na 100 kg ECM), najniższe zaś w Niemczech i Wielkiej Brytanii, odpowiednio: 10 i 10,5 zł na 100 kg ECM. Koszty ziemi to kolejna grupa analizowanych kosztów w badanych gospodarstwach. Średnio kształtowały się one na poziomie 9 zł na 100 kg ECM, przy wartości maksymalnej w Danii (19,5 zł na 100 kg ECM) i minimalnej w Czechach (0,3 zł na 100 kg ECM). Średnie koszty kwoty mlecznej osiągnęły najwyższe wartości w Luksemburgu i Holandii – 18 zł na 100 kg ECM i były trzy razy wyższe od kosztów poniesionych na ten cel przez badane gospodarstwa, należące do EDF (średnio 6 zł na 100 kg ECM). Koszty kwoty mlecznej w gospodarstwach polskich kształtowały się na poziomie 3 zł na 100 kg ECM i w całości składały się z kosztów alternatywnych kwoty mlecznej. Pozostałe koszty (ubezpieczenia, opłaty, składki, cła) kształtowały się średnio w gospodarstwach EDF na poziomie 9 zł na 100 kg ECM.

Największym, co do wielkości elementem kosztów bezpośrednich (tab. 3), były koszty pasz własnych i z zakupu. W badanych gospodarstwach, należących do EDF wynosiły one średnio 42 zł na 100 kg ECM, z 84% udziałem kosztów zakupu pasz. Największymi przeciętnymi kosztami pasz własnych i z zakupu charakteryzowały się gospodarstwa ze Słowacji (83 zł na 100 kg ECM) oraz z Hiszpanii (59 zł na 100 kg ECM), przy najniższych kosztach w Irlandii i Holandii, odpowiednio: 28, 30 zł na 100 kg ECM. W gospodarstwach polskich koszty te wyniosły średnio 39 zł na 100 kg ECM. Przeciętnie gospodarstwa europejskie przeznaczyły na zakup bydła 2 zł na 100 kg ECM. Na ten cel najwięcej wydały gospodarstwa holenderskie i luksemburskie, odpowiednio: 4,5 i 4 zł na 100 kg ECM, natomiast gospodarstwa duńskie, austriackie i czeskie nie poniosły na ten cel żadnych kosztów. Gospodarstwa z Polski poniosły koszty zakupu bydła na poziomie 2 zł na 100 kg ECM. Kategorie kosztów, takie jak: weterynarz i leki oraz inseminacja, kształtowały się w gospodarstwach należących do EDF średnio na poziomie, odpowiednio: 4 i 2 zł na 100 kg ECM. Pozostałe koszty bezpo-

Tabela 3. Koszty bezpośrednie produkcji mleka w gospodarstwach EDF w 2008 r.

Kraj	Koszty bezpośrednie produkcji mleka [zł na 100 kg ECM]				
	zakup zwierząt	inseminacja	weterynarz i leki	pasze własne i z zakupu	pozostałe koszty bezpośrednie
AT	0,0	1,4	3,4	36,3	10,2
BE	1,9	2,1	4,2	32,2	10,0
CZ	0,0	1,9	5,2	52,2	6,5
DE	2,5	1,6	4,3	38,5	8,2
DK	0,0	2,2	4,7	36,8	11,5
ES	1,3	2,7	5,2	59,0	8,5
FR	1,8	2,7	4,1	38,3	12,7
IE	1,6	2,3	4,0	28,1	9,4
IT	0,3	1,1	3,9	45,4	5,6
LU	4,4	3,0	5,7	31,8	11,9
NL	4,5	1,6	3,7	29,7	7,2
PL	1,8	1,9	4,2	39,0	8,3
SE	3,4	4,3	2,9	42,8	10,1
SK	0,7	2,4	4,7	83,4	7,4
UK	1,5	1,7	4,1	34,4	9,4
EDF	1,7	2,2	4,3	41,9	9,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2009.

Tabela 4. Koszty pracy produkcji mleka w gospodarstwach EDF w 2008 r.

Kraj	Koszty pracy produkcji mleka [zł na 100 kg ECM]	
	wynagrodzenia i usługi obce	nieopłacana rodzinna siła robocza
AT	15,7	47,6
BE	8,9	28,2
CZ	23,2	0,0
DE	16,1	20,8
DK	21,9	9,5
ES	12,6	26,0
FR	16,0	28,7
IE	13,3	18,1
IT	4,9	26,9
LU	10,6	29,1
NL	16,3	19,6
PL	10,8	7,7
SE	27,9	21,3
SK	24,0	0,0
UK	20,2	9,9
EDF	16,2	19,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2009.

średnie wyniosły w badanych gospodarstwach przeciętnie 9 zł na 100 kg ECM.

Przeciętna wartość kosztów pracy (uwzględniających wynagrodzenia, usługi obce oraz koszty nieopłacanej rodzinnej siły roboczej) w gospodarstwach EDF wyniosła 36 zł na 100 kg ECM, w tym 16 zł na 100 kg ECM przypadło na wynagrodzenia i usługi obce, a 20 zł na 100 kg ECM na koszty alternatywne wykorzystania pracy własnej (tab. 4). Gospodarstwa austriackie charakteryzowały się najwyższymi przeciętnymi kosztami nieopłacanej rodzinnej siły roboczej (48 zł na 100 kg ECM). Najwyższe wynagrodzenia zaobserwowano w gospodarstwach czeskich (23 zł na 100 kg ECM), a najwyższe koszty wynagrodzeń i usług obcych razem poniosły gospodarstwa szwedzkie (28 zł na 100 kg ECM). Gospodarstwa polskie poniosły przeciętne koszty wynagrodzeń i usług obcych na poziomie 11 zł na 100 kg ECM, przy kosztach alternatywnych rodzinnej siły roboczej – 8 zł na 100 kg ECM.

Przeciętnie, gospodarstwa należące do EDF, uzyskiwały przychody w wysokości 149 zł na 100 kg ECM (tab. 5). Najważniejszym źródłem przychodów dla badanych gospodarstw europejskich były przychody ze sprzedaży mleka. Wśród gospodarstw europejskich ta kategoria przychodów kształtowała się średnio na poziomie 125 zł na 100 kg ECM. Najwyż-

Tabela 5. Przychody w gospodarstwach EDF w 2008 r. [zł/ 100 kg ECM]

Kraj	Przychody całkowite	Sprzedaż mleka	Sprzedaż zwierząt	Płatności bezpośrednie i saldo VAT	Pozostałe przychody
AT	180,8	134,0	33,3	10,0	3,5
BE	134,8	119,5	12,6	1,7	1,0
CZ	141,7	115,3	6,7	0,0	19,7
DE	152,0	132,0	14,2	3,2	2,6
DK	147,1	128,3	18,9	0,0	0,0
ES	159,2	141,8	13,3	1,5	2,6
FR	147,9	121,3	17,0	3,2	6,5
IE	143,3	118,2	22,6	1,8	0,6
IT	162,2	138,3	15,6	0,0	8,3
LU	150,4	122,7	19,9	5,4	2,4
NL	154,0	130,8	14,6	0,8	7,8
PL	124,3	113,1	14,1	-3,8	1,0
SE	162,6	133,1	14,9	10,9	3,6
SK	150,4	115,7	14,0	0,0	20,7
UK	120,6	108,7	10,7	0,0	1,3
EDF	148,8	124,8	16,2	2,3	5,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2009.

Tabela 6. Dochód rolniczy, dochód z tytułu zarządzania oraz prógi rentowności w gospodarstwach EDF w 2008 r. [zł na 100 kg ECM]

Kraj	Dochód		Próg		Cena mleka
	rolniczy netto	z tytułu zarządzania	rentowności I	rentowności II	
AT	60,6	-39,1	73,1	157,3	134,6
BE	43,7	-5,4	75,7	116,3	119,5
CZ	3,4	-9,1	111,9	123,8	115,3
DE	44,7	7,6	85,5	118,4	132,0
DK	38,2	-1,0	90,1	126,0	128,5
ES	44,1	4,3	97,3	134,8	141,8
FR	30,5	-10,2	90,7	131,4	121,3
IE	60,7	15,8	57,4	99,7	118,2
IT	51,3	-3,1	82,8	134,0	138,4
LU	25,3	-41,5	95,9	146,6	122,8
NL	44,2	-5,8	80,5	118,7	130,8
PL	32,1	0,0	80,9	110,5	113,1
SE	25,4	-11,9	107,7	144,9	133,1
SK	-17,0	-34,0	132,6	149,6	115,7
UK	23,8	-1,2	84,9	108,6	108,7
EDF	34,1	-9,0	89,8	128,0	124,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2009.

sze przychody ze sprzedaży mleka osiągnęły gospodarstwa hiszpańskie (142 zł na 100 kg ECM), najniższe – gospodarstwa brytyjskie (109 zł na 100 kg ECM). Przychody ze sprzedaży mleka w polskiej grupie EDF przeciętnie wyniosły 113 zł na 100 kg ECM. Średnio, w badanych gospodarstwach przychody ze sprzedaży bydła kształtowały się na poziomie 16 zł na 100 kg ECM. Najniższe wpływy ze sprzedaży bydła odnotowały gospodarstwa czeskie (7 zł na 100 kg ECM). W gospodarstwach polskich ta wartość przychodów kształtowała się średnio na poziomie 14 zł na 100 kg ECM. W gospodarstwach należących do EDF płatności bezpośrednie i saldo VAT oraz pozostałe przychody średnio wyniosły odpowiednio: 2 i 5 zł na 100 kg ECM.

Dochód rolniczy netto, nieuwzględniający kosztów alternatywnych, przeciętnie wyniósł 34 zł na 100 kg ECM (tab. 6). Dochód ten był wartością dodatnią w większości badanych gospodarstw, oprócz gospodarstw słowackich, w których kształtował się średnio na poziomie -17 zł na 100 kg ECM. Polskie gospodarstwa osiągnęły dochód rolniczy netto w wysokości 32 zł na 100 kg ECM. Średnia wartość dochodu z tytułu zarządzania (uwzględniającego koszty alternatywne) wyniosła -9 zł na 100 kg ECM. Dodatni dochód z tytułu zarządzania uzyskały tylko gospodarstwa irlandzkie (16 zł na 100 kg ECM), duńskie (8 zł na 100 kg ECM) oraz hiszpańskie (4 zł na 100 kg ECM). W polskiej grupie EDF, z powodu zrównania się kosztów całkowitych i przychodów całkowitych, ta kategoria dochodu kształtowała się na poziomie zerowym.

Kalkulowany przez Europejskie Stowarzyszenie Producentów Mleka próg rentowności I, jest ceną mleka konieczną do pokrycia całkowitych kosztów produkcji mleka, nieuwzględniających kosztów alternatywnych. Wszystkie badane gospodarstwa europejskie, oprócz gospodarstw słowackich, osiągnęły pierwszy próg rentowności. Próg rentowności II, jest to cena mleka konieczna do pokrycia całkowitych kosztów produkcji mleka (bez kosztów kwoty mlecznej). Drugi próg rentowności osiągnęły gospodarstwa niemieckie, duńskie, belgijskie, brytyjskie, holenderskie, irlandzkie, włoskie, hiszpańskie oraz polskie. Przeciętnie, w gospodarstwach polskich próg rentowności I i II wyniósł odpowiednio: 81 i 110,5 zł na 100 kg ECM, przy uzyskiwanej średniej cenie mleka 113 zł na 100 kg ECM.

PODSUMOWANIE

Badania na podstawie danych z gospodarstw Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Mleka wskazują, że gospodarstwa mleczne w Unii Europejskiej są zróżnicowane pod względem potencjału produkcyjnego, ponoszonych kosztów produkcji mleka i osiągniętych dochodów.

W porównaniu do gospodarstw zachodnioeuropejskich, cena mleka w gospodarstwach Europy Środkowowschodniej była niższa o 13 zł na 100 kg ECM. Zarówno grupa gospodarstw należących do UE-15, jak i nowo przyjętych do Unii Europejskiej charakteryzowała się kosztami całkowitymi na zbliżonym poziomie, przy jednoczesnych różnicach w wartościach poszczególnych kategorii kosztów. Gospodarstwa z Europy Środkowowschodniej poniosły koszty bezpośrednie wyższe o 24%, głównie ze względu na wysokie koszty zakupu pasz. Równocześnie gospodarstwa zachodnioeuropejskie poniosły koszty ziemi oraz koszty kwoty mlecznej na poziomie wyższym odpowiednio o: 73% i 85%.

Przeciętnie, gospodarstwa zachodnioeuropejskie osiągały sześciokrotnie wyższy dochód rolniczy netto i dwukrotnie wyższy dochód z tytułu zarządzania, niż gospodarstwa z Europy Środkowowschodniej.

LITERATURA

- Czarnota P. 2009: Koszty produkcji mleka w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie bydła mlecznego. *Roczniki Naukowe SERiA*, T. XI, z. 1, s. 72-78.
- EDF Report 2009: European Dairy Farmers (EDF). Johann Heinrich von Thünen Institute. Federal Research Institute for Rural Areas, Forestry and Fisheries. Institute of Farm Economics. Braunschweig.
- Krasowicz Ś. 1996: Analiza i ocena gospodarstw ekologicznych integrowanych i tradycyjnych w rejonie Polski Północno-Wschodniej na tle warunków przyrodniczych i ekonomicznych rolnictwa. IUNG-PIB, Puławy.
- Sass R. 2009: Polskie gospodarstwa mleczne na tle państw członkowskich UE-15. *Roczniki Nauk Rolniczych*, Seria G – Ekonomia rolnictwa, T. 96, z. 3, s. 209-224.
- Żmija J., Czekaj M. 2009: Czynniki konkurencyjności gospodarstw mlecznych w warunkach globalizacji. *Roczniki Naukowe SERiA*, T. XI, z. 1, s. 502-506.

Agata Wójcik

COSTS AND PROFITABILITY OF DAIRY FARMS IN EUROPEAN UNION

Summary

Costs, outputs and profitability of farms specializing in milk production in 2008 are analyzed in this paper. The analysis made by using European Dairy Farmers data. Research includes milk production, milk yield, milk price, direct costs of milk production, labour related costs, land costs, buildings costs, quota costs, milk and animal returns, farm income and break-even-points.

Adres do korespondencji

mgr Agata Wójcik

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

Katedra Zarządzania Przedsiębiorstwami

ul. Klemensa Janickiego 31

71-270 Szczecin

tel. (91) 449 68 79

e-mail: agata.wojcik@zut.edu.pl